

INFORMACE O ARCHITEKTONICKÝCH A URBANISTICKÝCH SOUTĚŽÍCH

Smysl a poslání architektonických a urbanistických soutěží

Smyslem a posláním architektonických a urbanistických soutěží a soutěžení je především

- klientova snaha nalézt takového architekta nebo urbanistu, jehož profesní i lidský názor je svým výrazem klientovi nejbližší,
- snaha architektů a urbanistů poměřit svoji profesní zdatnost a kvalitu s jinými kolegy za podmínek vzájemně srovnatelných a při posuzování výsledků porotci nezávislými a odborně vyspělými,
- klientova snaha účelně a úspěšně zadat zakázku a tomu odpovídající snaha architekta či urbanistova zakázku získat.

Účelem urbanistické či architektonické soutěže je jednak a především vybrat na základě porovnání v soutěži předložených návrhů co nejkvalitnější urbanistický či architektonický tým, schopný vypracovat nejvhodnější řešení úkolu, jednak poskytnout nezávislým názorem poroty oporu pro rozhodnutí vyhlášovatele.

Zvláštnost architektonických a urbanistických zakázek spočívá v obvyklé a pochopitelné snaze klienta nechat si architektem či urbanistou prokázat nejen obecnou způsobilost zhotovit zakázku, nýbrž speciální odbornou způsobilost zvládnout zcela konkrétní zadání a prokázat schopnost vlastního řešení. Pro tyto účely se způsob zadávání architektonických a urbanistických zakázek podle Obchodního zákoníku formou veřejné obchodní soutěže (§ 281 až § 288 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník) nejeví vhodným, neboť neumožňuje dostatečnou variabilitu vymezení předmětu soutěže a její formy.

Z hlediska **předmětu řešení** jsou základními

- soutěž architektonická, zaměřená na řešení jednotlivých objektů, popřípadě jejich menšího souboru,
- soutěž urbanistická, zaměřená na nejvhodnější řešení urbanisticky významného souboru staveb, popřípadě územní řešení vymezené oblasti.

Na pomezí obou těchto soutěží je zadávání zakázek na zpracování zahradních a krajinářských děl. Vedle nich pak rozlišuje soutěžní řád i

- soutěže konstrukční, zaměřené na nejvhodnější řešení konstrukce stavby, popřípadě jednotlivých konstrukčních prvků. Součástí konstrukčních soutěží jsou i soutěže na řešení interiérů jako celku nebo jejich jednotlivých částí.

Nezřídka se ovšem vyskytují úlohy, které jsou na pomezí všech těchto úkolů, a je proto účelné sáhnout k nějaké kombinaci mezi nimi.

Z hlediska **okruhu účastníků** se rozlišují soutěže

- veřejné, zásadně anonymní, otevřené co největšímu okruhu soutěžících či možných uchazečů o zakázku,
- soutěže vyzvané, k nimž vyhlášovatel soutěže vyzývá účastníky v omezeném počtu a jmenovitě, které mohou být anonymní, ale častěji bývají neanonymní,
- soutěže kombinované, které kombinují výše uvedené.

Zatímco soutěže vyzvané a kombinované skýtají klientovi určité záruky a jistoty tím, že se spoléhá na týmy, jejichž způsobilost byla již ověřena na řešení podobných úkolů, veřejné soutěže skýtají především možnosti nalézt nová a překvapivá řešení od dosud neznámých architektů a urbanistů, jimž se naopak otevírá cesta k vlastní tvorbě.

V případě soutěží kombinovaných ve smyslu § 2 odst. 4 písm. c) Soutěžního řádu ČKA je soutěž vyhlášena veřejně, ale někteří autoři jsou k účasti v soutěži vyzváni, často za peněžitou odměnu, k čemuž se vyhlášovatelé soutěží uchylují v případě obav z neúčasti „kvalitních“ autorských týmů.

Z hlediska **počtu kol** lze konat

- soutěže jednokolové,
- soutěže dvoukolové, popřípadě i vícekolové.

V současnosti se stále více prosazují dvoukolové soutěže, neboť si klienti stále více uvědomují, že obavy z vysokých nákladů s konáním těchto soutěží spojených jsou zbytečné. Ba naopak: že se tím spíše zvyšuje – zejména u soutěží na složitější stavby nebo jejich soubory, popřípadě větší a složitější území – pravděpodobnost menšího úspěchu výsledného řešení. Větší počet kol umožňuje dobírat se výsledku postupnými kroky, přičemž v každém dalším konaném kole může být zadání předmětu řešení zpřesňováno a

Ize proniknout hlouběji do procesu projektové přípravy stavby nebo procesu plánovacího a tím ušetřit následně čas. I v těchto případech však musí být šetřeno autorských práv. Zejména u významných rozsáhlých architektonických zakázek je konání alespoň dvoukolových soutěží žádoucí a účelné.

S rozlišováním jednokolových a vícekolových soutěží úzce souvisí i hledisko **záměru řešení**, podle něhož lze konat

- soutěže ideové,
- soutěže projektové.

Zatímco cílem projektové soutěže je najít nejlepší řešení projektu a pověřit pak jeho autora vypracováním kompletní projektové dokumentace (včetně služeb souvisejících), cílem ideové soutěže je vyjasnění určitých aspektů architektonických anebo urbanistických problémů; vítěz takové soutěže nemusí být pověřen realizací projektu, a proto se jí mohou zúčastnit podle uvážení vyhlášovatele například i studenti architektury.

Obdobně jako v případě počtu kol, i v tomto případě platí, že klienti se jen nesnadno odhodlávají konat soutěže ideové, které pociťují jako „ztrátu času a peněz“. Teprve v průběhu realizace díla seznávají, jak nepřesně byli schopni vymezit předmět řešení a specifikovat svoje požadavky. Následné změny zadání jsou pak důvodem pro trvalý růst nákladů s pořízením díla spojených. Tento názor ostatně provází konání architektonických a urbanistických soutěží obecně, ačkoliv při podrobnějším zkoumání se prokazuje, že klienti obvykle žádnou předběžnou kalkulaci neudělali a nevýhodnost konání takové soutěže spíše jen odhadují v souladu s obecně převažujícím názorem podceňujícím intelektuální autorskou činnost na úkor až nesmyslně přebujelých, ale obvykle akceptovaných nákladů a „vícenákladů“ například na stavební činnost samu. Opak je ovšem pravdou - dobře připravený program a zadání a kvalitní projekt jsou nezbytnou (byť jistě ne postačující) podmínkou kvalitního díla samého.

Co se týče anonymity dvoukolových soutěží, mohou obě kola soutěž probíhat anonymně nebo je v prvním kole je soutěž vyhlášena jako veřejná anonymní a na základě výsledků kola prvního jsou úspěšné návrhy vyzvány do druhého kola. Ve druhém kole pokračuje soutěž obvykle jako neanonymní, jen výjimečně jako anonymní.

Účastníci soutěží a jejich postavení v soutěžích

Architektonická či urbanistická soutěž je zvláštním způsobem vedená **rozprava mezi klientem zastupovaným porotou na straně jedné a účastníky soutěže - architekty či urbanisty - na straně druhé**. Úspěšnost soutěží je dána především schopností obou stran vést tuto rozpravu, naplňovat její smysl; je dána kulturou všech zúčastněných.

Zatímco klient (a porota) by měl prokázat schopnost dostatečně přesně vymezit předmět řešení a během hodnocení výsledků soutěže pak vnímat předložená řešení s dostatečnou odbornou kvalifikací (k tomu blíže v pojednání o porotách), pak předpokladem úspěšné účasti soutěžícího je schopnost vnímat smysl zadání, účel soutěže a tomu volit prostředky profesionálně přiměřené a před sebou samým názorově obhajitelné. V tomto smyslu je **předmět řešení a způsob jeho zadání v soutěži základním věcným kritériem vymezujícím okruh účastníků soutěže**.

Významnou součástí soutěže však jsou i **kritéria formální**, rovněž předběžně stanovovaná klientem (a porotou) a akceptovaná soutěžícím. V jejich rámci lze uložit celou řadu omezení, které zpřesňují definici budoucího účastníka soutěže. Toto vymezení bývá (či by mělo být) v přímé úměře se záměrem a účelem soutěže (k tomu níže).

Obvyklý obsah soutěžních podmínek architektonických a urbanistických soutěží

*„Zdůrazňuje se, že zveřejnění podmínek znamená nabídku smlouvy, kterou je vyhlášovatel vázán. Přihlášením se k soutěži soutěžící tuto smlouvu přijímají. **Program** (a eventuální odpovědi na otázky soutěžících) představuje právní základ pro tuto smlouvu, která je závazná jak pro vyhlášovatele, tak pro soutěžící.“ [Soutěžní řád UIA, článek 6 písm. c)]*

*„Musí být jasně rozlišováno mezi **závaznými požadavky** podstatného charakteru a těmi, které umožňují soutěžícímu **svobodu výkladu**, která by měla být **co možná nejširší**. Všechny údaje k soutěži musí být předloženy v souladu se soutěžním řádem.“ [Soutěžní řád UNESCO, článek 11]*

Texty citované v záhlaví tohoto bodu ve zkratce právního předpisu konstatují podstatu a význam soutěžních podmínek pro průběh jakýchkoliv soutěží, tím spíše soutěží architektonických a urbanistických. Smyslem soutěžních podmínek je stanovit pro všechny zúčastněné **závazná pravidla**, za nichž bude porota rozhodovat s „mandátním/příkazním“ pověřením vyhlášovatelovým (zadavatelovým) o řešeních předložených soutěžícími a volit mezi nimi taková, která prokáží nejvyšší kvalitu, ta ocenit nebo odměnit a doporučit k realizaci.

Pravidla ovšem co možná pružná, umožňující všem zúčastněným aktérům dosahovat účelu soutěže a chránit své oprávněné zájmy:

- vyhlášovateli dospět k nejhodnějšímu a nejlepšímu řešení, uspokojivému dostatečně jeho požadavky, a tedy k účelnému vynaložení prostředků,
- porotě rozhodovat v přijatelně volných mezích o kvalitě předložených řešení,
- soutěžícím poskytovat dostatečný tvůrčí prostor pro vypracování soutěžních návrhů.

Obecnou právní odpovědnost za rozsah, obsah a stupeň závaznosti soutěžních podmínek nese vyhlášovatel soutěže, který je vůči soutěžícím **smluvním partnerem** a který je tudíž povinen řídit se ustanoveními platného práva o soutěžích.

Tato obecná právní odpovědnost by měla při složitosti problémů soutěžemi obvykle řešených vést klienta-vyhlašovatele ke spolupráci s odborníky na zpracování soutěžních podmínek, schopnými dostatečně jasně a zřetelně vymezit především

- **účel a předmět soutěže**, to jest pojmenovat a upřesnit vyhlášovatelské záměry,
- **charakter problému**, který má být řešen,
- **nezbytné podklady a program**, na jejichž základu může být kvalitní soutěžní návrh vypracován,
- **rozsah řešení**, to jest souhrn konkrétních požadavků věcných a formálních s řešením problému spojených, zejména požadavky na zpracování, údaje o podrobnostech a způsobu zpracování,
- **priority řešení**, to jest hierarchii řešených problémů, a z nich odvodit **rozsah závaznosti** požadavků obsažených v soutěžních podmínkách – z důvodů výše uvedených se doporučuje vyhlášovateli co nejvíce omezit závazná kritéria vyhodnocování a ostatní kritéria stanovit jako orientační.

Posílen je tento mimořádný význam důkladné a kvalitní přípravy soutěžních podmínek i ustanovením bezprostředně následujícím, které ukládá shlédnout a ohodnotit soutěžní podmínky jednak zástupcům Komory, jednak a zejména ukládá **povinně je projednat a odsouhlasit je všemi členy poroty**.

Pravidla konání soutěží posuzuje kromě poroty rovněž Komora, jejímž posláním však naopak není posuzovat program soutěže. Může pouze poskytovat ve věci dobrozdání a může na obtíže příliš svazujících soutěžních podmínek vyhlášovatele upozorňovat, a to v zájmu vyhlášovatelů samých, což pravidelně činí. Svrchovanost rozhodnutí je však v rukou vyhlášovatele a poroty. Přirozené snaze mnoha investorů po urychlení průběhu zakázky však, žel, neodpovídá často především odpovědný postoj poroty, která má **povinnost** vyhlášovatele na podobná úskalí, v soutěžních podmínkách skrytá, včas upozornit. Důsledkem opaku pak bývá nikoliv urychlení, nýbrž naopak zpomalení a zkomplikování průběhu soutěže.

Dostatečná přesnost a současná pružnost soutěžních podmínek, otevírající dostatečný prostor pro tvůrčí přístup architektů, je jednou ze základních záruk úspěšného průběhu soutěže vůbec. Budeme-li se v dalším zabývat základní osnovou soutěžních podmínek, máme tuto skutečnost trvale na mysli a vytýkáme ji před závorku se všemi ostatními náležitostmi řádně vypsané soutěže. Ani soutěžní podmínky sebelépe vypsané však nemohou poskytnout veškeré nezbytné informace; v okamžiku, kdy se soutěžící začnou řešením důkladně zabývat, začnou je studovat a setkájí se s prvními problémy, musí být dán prostor k podrobnějšímu zpřesňujícímu výkladu, poskytnutému odborníkem zpracovávajícím tyto podmínky a členy poroty, kteří tyto podmínky odsouhlasili. Čas k zodpovídání takových dotazů však nesmí přesáhnout polovinu soutěžní lhůty, neboť po tomto datu (zejména pak v čase těsně před odevzdáním) je reálná hrozba porušení anonymity a tím poškození soutěže samé.

Soutěžní podmínky musí v souladu s obecně závaznými právními předpisy a vnitřními předpisy Komory obsahovat několik okruhů informací.

Jednak je to okruh informací **označujících vyhlášovatele** a jím pověřené osoby, to jest název a adresu vyhlášovatele soutěže, popřípadě jméno a adresu sekretáře soutěže, popřípadě dalších osob, které jsou vyhlášovatelem pověřeny konat jeho jménem některé základní administrativní úkony, jako například vydávání soutěžních pomůcek a podkladů (jejichž seznam je v soutěžních podmínkách uveden se

současným určením místa a doby, kde a kdy je lze obdržet, popřípadě kde a kdy lze do nich nahlédnout, včetně ustanovení o výši zálohy na pomůcky a podklady zapůjčené vyhlášovatelem, jakož i o vrácení poskytnuté zálohy účastníkům, kteří odevzdají soutěžní návrhy nebo vrátí vyzvednuté podklady a pomůcky v určené lhůtě neporušené zpět).

Další okruh informací se týká **účelu a druhu soutěží**, jak je vymezuje § 2 SR, včetně **záměru řešení** soutěže. U soutěží vyzvaných musí obsahovat též seznam vyzvaných účastníků, včetně jmen vedoucích týmů, u soutěží kombinovaných popis zvoleného systému soutěže.

Významný okruh informací se týká **předmětu soutěže a rozsahu řešení**, přičemž musí vyhlášovatel uvést **všechny** požadavky pro zpracování, údaje o podrobnostech a způsobu zpracování, seznam nezbytných částí, udání měřítek a upřesnění požadavků na architektonické, urbanistické, technické, provozní, ekologické, ekonomické a jiné řešení, **jejichž dodržení považuje za povinné**. Zároveň v tomto bloku informací musí označit **závazná kritéria**, podle kterých budou soutěžní návrhy vyhodnocovány. Doporučuje se omezit jak rozsah závazných požadavků, tak rozsah závazných kritérií hodnocení na nezbytné minimum a ostatní užít jako doporučené a orientační. Zejména se doporučuje omezovat závazné podmínky způsobu zpracování (například podlepování, stínování, barevnost modelů a výkresů nebo způsob popisu), u nichž je často obtížné rozlišit, zda byly nebo nebyly splněny.

Pro hladký průběh soutěže mají podstatný význam uvážlivě zvolené **lhůty soutěže**, z nichž za nejvýznamnější je nutno považovat zejména

- určení dne, hodiny, místa a způsobu odevzdání soutěžních návrhů - soutěžní lhůtu v užším smyslu slova, popřípadě lhůtu pro vrácení soutěžních podmínek a podkladů,
- určení data, k němuž musí potvrdit svoji účast soutěžící u vyzvaných soutěží,
- určení termínů zasedání a jednání poroty, zejména zasedání ustavujícího, zasedání k zodpovězení dotazů a ke konzultacím a zasedání pro posouzení předložených návrhů, včetně závazného určení doby, do které porota rozhodne o výsledku soutěže,
- určení lhůty a způsobu vyhlášení výsledků soutěže, včetně určení data a místa vystavení soutěžních návrhů,
- určení lhůty pro zaslání cen, odměn a náhrad soutěžícím.

Na rozdíl od obchodních soutěží, kde se předpokládá anonymita výběrové komise, přístup k posuzování architektonických a urbanistických soutěží je právě opačný: nutnou podmínkou schválení podmínek Komorou je jmenný seznam řádných členů poroty a jejich náhradníků uvedený výslovně v soutěžních podmínkách. Smyslem a účelem tohoto ustanovení je poskytnout soutěžícím, kteří do soutěže vkládají výsledky své práce (na rozdíl od soutěží obchodních), určitou jistotu, že tato jejich předem vložená práce bude posuzována vysoce kvalifikovanými odborníky s jistým kreditem.

Do okruhu formálních náležitostí nepochybně významných patří u veřejných soutěží i **způsob označení soutěžních návrhů a jejich příloh** a popis opatření pro zaručení anonymity soutěžících.

Podstatnou součástí architektonických a urbanistických soutěží je poskytování **finančních náhrad** za účast v soutěži a za odevzdaná řešení. Soutěžní podmínky musí bezpodmínečně obsahovat počet cen (zpravidla tři) a jejich výši a u veřejných a kombinovaných soutěží kromě toho počet a výši odměn neoceněných soutěžních návrhů, popřípadě ustanovení o náhradě hotových výloh vyzvaným účastníkům soutěže u soutěží vyzvaných nebo kombinovaných.

Zvláště významnou součástí soutěžních podmínek jsou ustanovení o **rozsahu oprávnění vyhlášovatele nakládat dále s oceněnými nebo odměněnými soutěžními návrhy**, včetně práva na vystavení a reprodukci soutěžních návrhů, a závazek vyhlášovatele soutěže k respektování **autorských práv** autorů předložených řešení a způsob ochrany jejich autorských práv, opírající se o celý soubor autorskoprávních předpisů platného práva. S právem vyhlášovatele nakládat soutěžními návrhy úzce souvisí i určení závazného způsobu využití výsledků soutěže. Velmi často se v praxi stává, že vyhlášovatel již předem počítá s „vzobáváním“ jednotlivých soutěžních návrhů a snaží se udělit zakázku týmu sice průměrnému, ale příslušně „tvárnému“. Kromě toho, že se jedná o postup pochybený z hlediska vzniku vsutku celistvého a kvalitního architektonického díla, je tento postup v rozporu s autorskými právy účastníků, ledaže smyslem například urbanistické soutěže bylo ověřovat na úrovni velmi obecné (ideové) jisté předpoklady využití území a tato skutečnost byla v podmínkách soutěže jasně deklarována a také patřičně oceněna.

Trvalou a nedílnou součástí soutěžních podmínek architektonických a urbanistických soutěží je **pořádání výstav** (popřípadě i **vydávání katalogů**). Výstavou předložených řešení účastníkům a veřejnosti se teprve naplňuje jeden z nejdůležitějších rysů architektonického **soutěžení**. Proto by měla být vyhláškou věnována výstavě náležitá pozornost. Je žádoucí, aby na výstavě byly přístupny úplné soutěžní návrhy. Neumožňuje-li to místo, pak je vhodné, aby i nevystavené části soutěžních návrhů byly přístupny soutěžícím a veřejnosti k nahlédnutí. U oceněných a odměněných návrhů se považuje za obvyklé, že jsou uveřejňovány neanonymně. U ostatních návrhů by mělo být již v soutěžních podmínkách výslovně uvedeno, jakým způsobem budou tyto návrhy vystaveny, popřípadě může být dáno autorům k jejich samostatnému rozhodnutí, zda se výstava zúčastní anonymně nebo nikoli. (Důvodem pro anonymitu může být například obava ze ztráty prestiže, jestliže se renomovaný tým umístí na místě pro tento tým nepřijatelném.)

Spory, které mohou, ba zákonitě musí nastávat (ledaže bychom žili v nějakém ideálním společenství), by mělo řešit ustanovení o řešení případných rozporů. Klasické řešení zakotvuje řada zahraničních předpisů a Komora jejich podobu v základních rysech převzala. Obvykle je možnost odvolání se účastníků proti rozhodnutí poroty omezena krátkým časovým okamžikem, zpravidla jedním týdnem, během něhož musí být toto odvolání doručeno vyhláškovateli soutěže, který po obligatorní poradě s Komorou ve věci rozhodne s konečnou platností. Odvolání účastníků-soutěžících mohou směřovat pouze proti pochybením proti pravidlům soutěže. Z odvolání se však vylučuje samo hodnocení poroty a rozhodnutí o udělení cen a odměn, ledaže bylo učiněno právě v přímé souvislosti s porušením pravidel. Při řešení protestu jsou všichni zúčastnění povinni vynaložit prokazatelnou snahu o smírné řešení, a to ve lhůtě deseti dnů od data doručení oznámení o výsledku soutěže s protokolem do jejich rukou; doručení se řídí ustanoveními správního řádu.

Nedílnou součástí soutěžních podmínek je i **konečné vyjádření Komory** o souladu soutěžních podmínek s tímto Soutěžním řádem ve smyslu ustanovení § 23 odst. 6 písm. s) zákona o výkonu povolání, jímž se Komora zmocňuje vydávat stanoviska ke konání neregulérních soutěží a bránit jejich konání. Správním rozhodnutím Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže (č.j. S 67/97-980/00-210 ze dne 2. 6. 2000) bylo potvrzeno, že Komora je oprávněna v těchto případech zakázat autorizovaným osobám účast v takové soutěži pod pohrůzkou udělení disciplinárního opatření v disciplinárním řízení.

Soutěžní lhůta je splněna, je-li ve stanoveném čase proti potvrzení soutěžní návrh doručen vyhláškou, popřípadě sekretáři soutěže, nebo je-li soutěžní návrh odevzdán k poštovní, kurýrní nebo železniční přepravě.

Základním ustanovením soutěžních podmínek je výslovné potvrzení, že odevzdáním soutěžního návrhu účastník soutěže **souhlasí se soutěžními podmínkami a zavazuje se jimi řídit a dodržovat je**. Obdobnou povinnost deklaruje i vyhláškou, který se zavazuje dnem vyhlášení soutěže dodržet soutěžní podmínky tak, jak byly vyhlášeny a učinit je tak předmětem vzájemného smluvního ujednání, a to pod sankcí přiměřené náhrady nákladů vynaložených v souvislosti s účastí v soutěži soutěžícím, změní-li vyhláškou v průběhu soutěže soutěžní podmínky nebo jejich část.

V tomto smyslu je **vyhlášení soutěže** (kterým se rozumí zpřístupnění soutěžních podmínek možným účastníkům soutěže) aktem s významnými právními důsledky. Proto musí být zpráva o vyhlášení veřejně soutěže uveřejněna vyhláškou v odborném tisku, jehož okruh rozšiřování musí být přiměřený charakteru a významu soutěže, a nejméně v jednom deníku s celostátní působností, popřípadě i v Obchodním věstníku, a to nejpozději v den vyhlášení soutěže. Počínaje dnem vyhlášení veřejné soutěže poskytuje vyhláškou zájemcům o účast v soutěži soutěžní podmínky.

Vyzvaná soutěž se vyhláškou **písemnou výzvou**, jíž vyhláškou vyzývá účastníky k soutěži. Výzva všem vyzývaným účastníkům musí být spolu se soutěžními podmínkami odeslána, popřípadě osobně doručena v den vyhlášení vyzvané soutěže. Svoji účast ve vyzvané soutěži musí vyzvaní účastníci písemně potvrdit ve lhůtě stanovené soutěžními podmínkami.

Protože je vyhlášení soutěže spjato s právními důsledky, smí být **soutěž odvolána** vyhláškou jen ze zcela závažných důvodů (*vis maior*). Uvědomění o odvolání soutěže se musí provést stejným způsobem, jakým došlo k vyhlášení soutěže, nebo jiným stejně účinným způsobem.

Dojde-li k odvolání soutěže, je vyhláškou povinen poskytnout přiměřené odškodné soutěžícím, kteří před odvoláním soutěže její podmínky převážně nebo zčásti již splnili. Průkaz této skutečnosti může být v některých případech dosti obtížný a při výkladu tohoto ustanovení bude muset být přihlédnuto zejména k

podílu času, obecně k určitým výkonům nutného (například srovnáním s výkony a honoráři architektů, inženýrů a urbanistů) a podrobnosti soutěžními podmínkami vyžadovaného řešení.

Zvláštní postavení poroty v soutěžích

Zvláštní složitost (ale zároveň nepochybný půvab) postavení soutěžní poroty spočívá v jejím prostřednictví v rozpravě mezi klientem a architektem. Obecná zkušenost praví, že vést rozhovor je stále těžší, neboť rozprávějící si často nejsou schopni porozumět - užívají různý „jazyk“, vedou „mimoběžný“ dialog - odnaučili se totiž vskutku naslouchat a odpovídat, nesetrvávat pouze na povrchu sdělení... Avšak právě v případě svobodných povolání je schopnost vést rozhovor s klientem mimořádně významná, ba je přímo jedním z definičních znaků svobodných povolání. Právníci, lékaři, architekti - ti všichni musí být schopni v bezprostředním setkání „**tváří v tvář**“ vést rozpravu, vnímat klienta nikoli jako anonymního adresáta svých služeb, nýbrž vždy jako adresáta jedinečného, zvláštního - a v tomto smyslu i chápat svoji službu jako vždy jednotlivou, jedinečnou a zvláštní. Mají-li plnit architektura a urbanismus vskutku své poslání, musí být utvářením světa člověku blízkého, vlastního - pro něho a s ním, nikoli proti němu.

Je-li ovšem obtížné vést rozpravu takto bezprostředně tváří v tvář - oč obtížnější je být takové rozpravy zprostředkovatelem, což je ovšem vlastní smysl činnosti poroty. Nestojí totiž mimo účastníky soutěže, nestojí nad nimi (není soudcem) - stojí mezi nimi a je v určitých okamžicích bezprostředně činně účastna rozpravy s jednou nebo druhou stranou, popřípadě s oběma stranami současně. Její právní postavení lze přirovnat k postavení mandátáře/příkazníka, který na základě mandátní/příkazní smlouvy *sui generis* (soutěžních podmínek) zastupuje mandanta/příkazce, kterým je vyhlášovatel, při výběru nejvhodnějších řešení. Na tomto postavení poroty nemění nic ani skutečnost, že mezi jejími členy jsou pravidelně přímí zástupci klienta, popřípadě klient sám. Porota i tak plní především a zejména úlohu zprostředkovatele, který má ovšem pro svoje působení některé naprosto zásadní předpoklady, zejména profesní kvalifikaci (vzdělání) a praxi, zároveň však prokázanou schopnost být účinně a účelně účasten na rozpravě - především umět naslouchat, dát zaznít různým názorům a umět tyto názory analyzovat a syntetizovat do názoru výsledného, kterým je hodnocení a ocenění v soutěži předložených návrhů a doporučení vyhlášovateli, jak dále postupovat při uskutečňování díla.

Toto své významné postavení opírá porota o řadu klíčových bodů v procesu rozhodování, kdy se tu větší, tu menší měrou vztahuje k jedné či druhé straně soutěže, popřípadě k nim oběma.

Vůči **investorovi, klientovi - obecně vyhlášovateli** - zejména v počátcích soutěže, kdy buď přímo spolupracuje na zadání soutěže, nebo alespoň projednává a odsouhlasuje znění soutěžních podmínek, vypracovaných zkušenými profesionály. V tomto bodě rozhodování je porota svojí kvalifikací oprávněna doporučit doplňky a změny soutěžních podmínek, především pak **zpřesnit program soutěže a doporučit jako závazná ustanovení jen taková, která jsou naprosto nepochybnitelnou součástí řešení**. Všechna ostatní ustanovení mohou mít povahu pouze orientační. Toto rozhodnutí by měla porota činit při plném vědomí své následné odpovědnosti za dodržování soutěžních podmínek v celém jejich rozsahu. V závěru soutěže je porota oprávněna ve smyslu výše uvedeném vhodnými doporučeními usměrnit vztah klienta a architekta při budoucím uskutečňování vybraného díla.

Vůči **soutěžícím** v počátcích při přípravě podmínek zadání a při zodpovídání dotazů a zejména v závěru při hodnocení a oceňování návrhů. Porota musí být ve všech těchto okamžicích zárukou maximálně dosažitelné objektivitu a profesionalitu posuzování návrhů. Toto je zároveň i důvod, proč je složení poroty předem známo i soutěžícím. Nutnost předem známého personálního složení **soutěžní poroty** je jeden ze základních atributů řádné architektonické soutěže. Nezávislá a odborně způsobilá soutěžní porota je totiž nejen jedním z hlavních předpokladů kvalitního rozhodnutí pro danou lokalitu nejvhodnějšího architektonického (urbanisticko-architektonického) řešení s odpovídající mírou prestiže a kredibility takového rozhodnutí, nýbrž je i významnou informací pro soutěžní týmy: výběr členů soutěžní poroty je významnou informací zadavatele o jeho záměrech a zájmech, což umožňuje soutěžícím zvážit svoji účast v soutěži (zvážit reálné vyhlídky na úspěch se svým pojetím urbanismu a architektury) a tudíž nevykládat zbytečně finanční prostředky a osobní úsilí na řešení, jehož úspěšnost je velmi nejistá. Zároveň tím šetří i svoje (veřejné či soukromé) prostředky klient/zadavatel, neboť lze očekávat, že do soutěže se přihlásí pouze ty týmy, jejichž řešení bude ve větší míře konvenovat zadavatelovu zaměření, čímž se snižují režijní náklady s takovou soutěží spojené (menší počet distribuovaných podkladů, nižší náklady na činnost poroty) a zvyšuje se efektivita vynaložených prostředků.

Sklobit tyto dvě polohy vyžaduje značnou míru kvalifikace i diplomatičnosti. Porota je tím místem, jímž prochází sdělení od soutěžících k vyhlášovateli a zpět. Výsledek soutěže je pak do velmi podstatné míry závislý na tom, jak vhodným prostředím pro zprostředkování této rozpravy porota je. Aby splnila svoje poslání, ukládá Soutěžní řád ČKA, obdobně jako mnohé předpisy zahraniční, porotě řadu práv a povinností.

Především vymezuje **funkci a poslání soutěžní poroty a vymezuje způsob jejího ustavení a složení**.

Vedle již uvedené funkce poroty jako posuzovatele, hodnotitele a oceňovatele soutěžních návrhů vymezuje především způsob jejího obsazení řádnými členy a náhradníky, jejichž počet musí být úměrný počtu členů poroty a činí obvykle jednu třetinu. Porota má vždy lichý počet členů, nejméně tři a nejvíce jedenáct. Jednání poroty se účastní všichni členové, avšak náhradníci pouze s hlasem poradním. V případě zastupování nepřítomného řádného člena nabývá náhradník statutu řádného člena s hlasem rozhodujícím, přičemž platí, že náhradník zastupuje vždy pouze řádného člena se stejným statutem.

Členy poroty jmenuje vyhlášovatel z řad kvalifikovaných odborníků. Členy poroty mohou být i zástupci vyhlášovatele soutěže, budoucího uživatele a představitelé místní správy. V zájmu nezávislosti rozhodování však musí být většina členů poroty nezávislá na vyhlášovateli a na orgánech rozhodujících o výsledku soutěže. Za závislého se považuje každý architekt, který je k vyhlášovateli v zaměstnaneckém nebo jemu na roveň postaveném poměru, popřípadě jehož postavení mu umožňuje v rámci budoucího správního řízení rozhodovat ve věci, která byla předmětem soutěže.

Velký význam pro činnost poroty má **účast přizvaných znalců**. Lze tak dosáhnout především výrazného profesního posílení poroty, aniž se tím nadměrně zatěžuje porota sama příliš velkým počtem členů a aniž se tím snižuje operativnost jejího rozhodování. Soutěžní řád UIA ostatně „...*velmi důrazně upozorňuje na přednost omezeného počtu členů poroty*...“ a doporučuje, aby počet členů poroty nepřekračoval číslo sedm. Porota tak činí, vyžaduje-li to povaha odevzdaných soutěžních návrhů, s předchozím souhlasem vyhlášovatele, popřípadě ustanovením v soutěžních podmínkách samých. Zúčastnění odborní znalci mají ovšem hlas pouze poradní.

Aby byla zajištěna objektivita posuzování předložených návrhů, nesmí členové poroty později převzít žádné smluvní závazky na úkoly, které vycházejí ze soutěže, ani nesmí být v žádném předchozím bezprostředním pracovním styku se soutěžícími, nemají-li být vystaveni námitce podjatosti a tak ohrozit a zpochybnit průběh a výsledky celé soutěže. Co se rozumí podjatostí stanoví výše citovaný § 3 SŘ ČKA. Nezávislost poroty je posílena i honorováním její činnosti jako vysoce až velmi vysoce kvalifikované ve smyslu ustanovení Výkonů a honorářů architektů, inženýrů a techniků činných ve výstavbě.

Vedle odborných poradců se porota opírá (obvykle již prostřednictvím soutěžních podmínek!) o činnost pomocných orgánů, jimiž pravidelně bývají

- sekretář soutěže,
- přezkušovatel soutěžních návrhů,

a které jmenuje vyhlášovatel. Kvalifikovaná a řádně prováděná činnost těchto pomocných orgánů má pro rozhodování poroty velký význam. Tyto orgány by měly být porotě zodpovědny nejen za výkon administrativních činností se soutěží spojených (přijímat soutěžní návrhy a potvrzovat jejich převzetí, označovat doručené soutěžní návrhy pořadovými čísly, datem a hodinou převzetí, vypracovávat seznam doručených soutěžních návrhů, uschovávat je, organizovat jejich vystavení, vést zápisy o jednáních poroty a provádět další práce podle pokynů předsedy poroty), ba dokonce nejen za dohled nad řádným plněním podmínek soutěžícími, nýbrž i za dohled nad právními a některými dalšími aspekty rozhodování poroty. Bývá obvyklou skutečností, že zaujetí porotců rozhodováním o naplnění programu soutěže předloženými soutěžními návrhy poněkud tlumí a otupuje opatrnost porotců při rozhodování o právních a některých dalších aspektech soutěže. Nezbyvá než na tomto místě znovu opakovat, že schválené podmínky soutěže jsou podmínkami smlouvy a že jejich naplnění soutěžními návrhy je nedílnou součástí posuzování úplnosti a správnosti předložených návrhů. **Je proto nezbytné, aby místa sekretáře a přezkušovatele byla obsazena dostatečně kvalifikovanými odborníky, schopnými velmi rychle reagovat na jednání porotců, doplňovat je a popřípadě je účelně korigovat.**

V tomto smyslu je významná zvláště činnost přezkušovatele a jeho povinnosti, jak je vymezuje porota - obvykle přezkoumávat, zda doručené soutěžní návrhy odpovídají soutěžním podmínkám, a zároveň konat přípravné práce pro jednání a rozhodování poroty. Zahraniční soutěžní řády věnují této činnosti mimořádnou pozornost a obvykle mezi sebou úzce provazují činnost zhotovitele soutěžních podmínek samých (odborný a technický poradce) a přezkušovatele (technický výbor). Přestože nejsou důsledně vybaveny tyto orgány

soutěže rozhodovacími a hodnotitelskými pravomocemi, jejich činnost vytváří základní rámec činnosti poroty a je v tomto svém významu i oceňována.

Zvláštní postavení zaujímá nově zřízená funkce „**auditora soutěže**“, jímž se rozumí vyhlášovatelem najatá nezávislá odborně vzdělaná osoba, zapsaná na seznamu auditorů soutěží vedeném Komorou, která vykonává nezávislý odborný dohled nad přípravou programu soutěže, soutěžních podmínek, zejména soutěžních podkladů a obsahu, rozsahu a formy soutěžního návrhu, a nad průběhem soutěže samým. Na žádost vyhlášovatele jmenuje auditora soutěže Komora. Auditor soutěže dohlíží výlučně nad formálním dodržováním časového průběhu a organizace soutěže a nad právními náležitostmi procedurálních postupů podle Soutěžního řádu a vyhlášených soutěžních podmínek projednaných a schválených Komorou. Auditor soutěže spolupracuje se všemi subjekty, které se účastní na přípravě a průběhu soutěže a účastní se zasedání a rozhodování poroty s hlasem poradním. Pro jeho nezávislost platí obdobná pravidla jako pro členy poroty. Zjistí-li auditor soutěže při jednání soutěžní poroty rozpor se soutěžními podmínkami, popřípadě soutěžním řádem nebo jiným právním předpisem, upozorní na to porotu a informuje ji o případných důsledcích jejího rozhodnutí; porota může na svém názoru, postupu nebo rozhodnutí setrvat, ale toto svoje rozhodnutí je povinna své rozhodnutí do protokolu podrobně zdůvodnit. Smyslem zřízení funkce auditora soutěže bylo uvolnit ruce odborníkům, kteří jsou členy poroty, k odbornému posuzování předložených soutěžních návrhů; nenahrazuje však odpovědnost poroty za konečné rozhodnutí.

Velmi důležitou součástí výměru činnosti poroty představují ustanovení o **jednání soutěžní poroty**, které se odehrává - jak bylo výše řečeno - v několika uzlových bodech rozhodování: před vyhlášením soutěže, v první polovině doby po vyhlášení soutěže, při hodnocení soutěže a po jejím ukončení.

Před vyhlášením soutěže svolá vyhlášovatel jmenované členy poroty k **ustavující schůzi poroty**. Nejpozději na této schůzi se členové poroty seznámí se soutěžními podmínkami, projednají je, každý za svoji osobu odsouhlasí a zaváže se písemně k účasti na práci poroty. Řádní členové zvolí ze svého středu předsedu a místopředsedu a stanoví podrobnosti o činnosti přezkušovatele.

Na **prvním zasedání poroty konaném po termínu odevzdání soutěžních návrhů** si předseda vyžádá ode všech členů poroty a jejích pomocných orgánů písemné prohlášení, že budou vykonávat svou funkci nestranně, že se ani přímo, ani nepřímo nezúčastní prací na předložených soutěžních návrzích a že u veřejných a kombinovaných soutěží neznají jména autorů předložených soutěžních návrhů. Závazek aktivní účasti na jednání a rozhodování poroty a prohlášení nestrannosti a nezávislosti na účastnících soutěže mívá obvykle formu písemných příloh k protokolu o jednání a rozhodování poroty.

V čase nikoli delším než do konce první poloviny soutěžní lhůty může konat porota **zasedání k zodpovězení dotazů** a k podání doplňujících informací účastníkům soutěže, jestliže o to projeví soutěžící zájem, přičemž způsob případného projednání a zodpovězení dotazů bude uveden v podmínkách. Příjem otázek pro členy poroty zajišťuje v souladu s ustanovením § 7 odstavce 5 sekretář soutěže, který je všem členům poroty také v dostatečném předstihu zasílá k posouzení. Časové omezení polovinou soutěžní lhůty určené k odevzdání soutěžních návrhů má jednak vést soutěžící k aktivní a včasné práci na soutěžním návrhu, jednak má zároveň bránit možnému porušení anonymity například položením dotazu prozrazujícího autora v těsné blízkosti termínu odevzdání návrhu.

Do dvou týdnů po uplynutí soutěžní lhůty svolá předseda členy poroty na **hodnotící zasedání**, otevře ve spolupráci s přezkušovatelem došlé soutěžní návrhy a stanoví podrobně další postup práce poroty. Do soutěže mohou být připuštěny pouze ty soutěžní návrhy, které jsou uvedeny v seznamu doručených soutěžních návrhů.

Porota je **schopna usnášení**, je-li přítomen plný počet řádných členů, popřípadě náhradníků, zastupujících nepřítomné členy poroty, přičemž řádné členy nezávislé (v souladu s ustanovením § 8 odstavce 4) na vyhlášovateli musí v rozhodování poroty nahradit jen náhradník nezávislý. Porota rozhoduje, není-li stanoveno jinak, prostou většinou hlasů řádných členů. Řádní členové poroty mají právo uvést do zápisu o rozhodnutí poroty svůj názor, odchýlný od názoru většiny ostatních řádných členů poroty.

Porota je povinna **vyloučit z posuzování** v okamžiku, kdy takovou skutečnost zjistí nebo ověří

- všechny soutěžní návrhy, které
  - porušují podmínku anonymity,
  - nejsou v souladu s povinnými a závaznými požadavky, pokyny či podmínkami soutěže,

- jakékoliv části předloženého soutěžního návrhu – výkresy, fotografie, modely či jiné dokumenty, které nebyly požadovány v podmínkách soutěže, a to dříve, než posuzuje soutěžní návrh.

Vznikne-li při posuzování soutěžních návrhů pochybnost z hlediska souladu některého z předložených soutěžních návrhů se závaznými požadavky soutěžních podmínek, jinak řečeno: nastane-li sporný případ, že soutěžní návrh, popřípadě jeho dotčená část, v zásadě odpovídá závazným podmínkám soutěže a pouze některými dílčími znaky se od nich liší, je povinností a právem poroty posoudit takové odchylky s přihlédnutím ke smyslu příslušných závazných ustanovení a **vyložit ustanovení soutěžních podmínek** ve vztahu k této odchylce (obdobné situace nemohou být *a priori* vyloučeny, neboť soutěžní podmínky jsou smluvními ujednáními, která nemohou nikdy postihnout skutečnost v celé její rozmanitosti, a všechny možné eventuality, které mohou při aplikaci soutěžních podmínek nastat). O svém závěru a o všech podstatných argumentech, jimiž zdůvodnila takové své rozhodnutí ve sporných případech, však musí soutěžní porota učinit podrobný záznam a uvést v něm, zda-li jí zjištěná odchylka soutěžní návrh nezvýhodňuje oproti ostatním, popřípadě není-li tato odchylka na překážku zachování anonymity, jedná-li se o soutěž anonymní.

Sama skutečnost, že je předložený soutěžní návrh vyloučen ze soutěže, ještě nemusí znamenat, že se jím porota nebude vůbec zabývat. Její postup v této věci je ovšem *fakultativní*: záleží toliko na rozhodnutí porotců samých, jak s předloženým návrhem naloží. Obvyklý a doporučený postup je takový, že soutěžní návrhy, které porušily podmínky, popřípadě požadavky stanovené vypsáním a byly proto vyloučeny ze soutěže, jsou **posouzeny mimo soutěž** a dávají-li obzvláště pozoruhodné podněty, mohou po stanoveném pořadí, avšak před přiznáním cen a odměn, být rozhodnutím poroty, odhlasovaným nejméně kvalifikovanou dvoutřetinovou většinou hlasů řádných členů poroty, ohodnoceny **zvláštní odměnou**.

Nejpodstatnějším výsledkem činnosti poroty je **vyhodnocení** předložených návrhů, **rozhodnutí** o jejich celkové kvalitě a následné ocenění a odměnění. Toto rozhodnutí poroty je rozhodnutím zcela suverénním a nezávislým, které nelze zpochybnit, ledaže by bylo prokazatelně učiněno v příčinné souvislosti s porušením závazných ustanovení soutěžních podmínek. Vedle rozhodnutí o cenách je porota oprávněna přiznat neoceněným, avšak hodnotným návrhům, které přinášejí kvalitní, ba originální, byť i jen dílčí řešení soutěžního úkolu, **odměny**. Ve zcela výjimečných případech, zejména při soutěžích s velmi nízkou účastí anebo při prokazatelném nedostatku návrhů odměnyhodných, může porota kvalifikovanou čtyřpětinou většinou hlasů řádných členů rozhodnout o neudělení nebo jiném rozdělení odměn, popřípadě jiném rozdělení cen (avšak v tomto případě při zachování jejich celkové výše). Protokol o rozhodnutí poroty, obsahující rozdělení cen a odměn včetně zdůvodnění, stvrzují svým podpisem všichni řádní členové poroty.

Rozhodnutí poroty o stanovení pořadí a rozdělení cen a odměn jsou konečná, ledaže soutěžní podmínky připouští možnost, aby soutěžící podali proti tomuto rozhodnutí stížnost. Není-li rozhodnutí poroty o vítězi zároveň rozhodnutím o tom, komu bude zakázka udělena, je toto rozhodnutí podkladem pro konečné rozhodnutí vyhlášovatele o dalším využití soutěžních návrhů, při němž nesmějí být dotčena autorská práva účastníků.

Výsledek soutěže zveřejní vyhlášovatel přiměřeným způsobem, zejména v odborném tisku, popřípadě veřejnou výstavou. Účastníkům soutěže, jehož soutěžní návrh byl oceněn nebo odměněn, se výsledek soutěže oznámí doručením rozhodnutí poroty do vlastních rukou. Závěrečný protokol z jednání poroty musí být zaslán na vědomí Komoře. Skutečnost, že se výsledky soutěže zveřejňují má velký význam pro co nejčasnější zapojení veřejnosti do věcí veřejných a pro kultivaci veřejného mínění. Tímto **zapojením veřejnosti a umožněním její účasti na obecním dění lze předejít mnoha budoucím nedorozuměním**, která následně vedou k předpojatostem a nevráživosti, které se nesnadno překonávají a v posledku vedou k nedohodě a sporům.

Spory ze soutěží a jejich urovnávání

Protože se v případě soutěží jedná nejen o prestiž vítězů, oceněných a odměněných, ale též o možnost uskutečnit zakázku a koneckonců tak získat honorář, nelze u žádné, byť sebelépe připravované soutěže zcela vyloučit spory mezi jejími účastníky. Je proto žádoucí pamatovat na tuto okolnost již v soutěžních podmínkách a stanovit pro tento účel jasná pravidla pro řešení sporů.

Předmětem přezkoumávání rozhodnutí porot **nesmí být** rozhodnutí o cenách a odměnách a rozhodnutí o posouzení kvalit předložených řešení, ledaže bylo takové rozhodnutí učiněno jednoznačně a dostatečně průkazně v rozporu se závazným obsahem soutěžních podmínek; v tomto smyslu se ctí nezávislost (suverenita) porot.

Soutěžní řád obsahuje pravidla pro řešení sporů vznikajících ze soutěží v ustanovení § 13. V zájmu rychlosti a úspornosti řešení sporů vychází prvořadě z pravidla, že spory je nutno řešit dohodou a smírem; tuto povinnost ukládá všem zúčastněným, a to ve lhůtě deseti dnů od data doručení oznámení o výsledku soutěže (protokolu) do jejich rukou.

Pokud nevedla jednání o smíru k výsledku, popřípadě uplynula-li marně bez zavinění zúčastněných stran v předchozím odstavci stanovená lhůta, řeší se spor mezi soutěžícími a vyhlášovatelem v rozhodčím řízení tříčlenným rozhodčím výborem složeným ze zástupce vyhlášovatele, zástupce soutěžícího, který podal návrh, a zástupce Komory jmenovaného předsedou Stavovského soudu. Byl-li podán návrh dvěma a více soutěžícími, ustanoví tyto soutěžící dohodou osobu, která je v jednání a rozhodování v rozhodčím výboru zastoupí. Podmínkou přijetí protestu k rozhodčímu řízení je složení kauce ve výši 5 % z výše první ceny stanovené soutěžními podmínkami; kauce však nepřevyšuje částku v české měně odpovídající 500 EUR. Kauce se skládá na účet České komory architektů. V případě zamítnutí protestu kauce propadá, v případě vyhovění protestu je kauce vrácena; je-li protestu vyhověno pouze zčásti, rozhodne o výši vrácené částky ve svém nálezu rozhodčí výbor. Částka musí být vrácena nejpozději do sedmi dnů od vydání rozhodčího nálezu, kterým se protestu vyhovuje zcela nebo zčásti.

Ustanovení soutěžního řádu o řešení rozporů nevylučují ovšem uplatnění disciplinární odpovědnosti autorizovaných osob a uplatnění nároků podle ustanovení § 7 odst. 10 tohoto řádu.

Náklady na soutěž, zejména oceňování a odměňování soutěžících a porotců

Smyslem řádně vyhlášené architektonické **soutěže** je posoudit a vyhodnotit předložené soutěžní návrhy a rozhodnout o udělení cen a odměn. Výši a způsob rozdělení těchto cen a odměn, popřípadě u vyzvaných soutěží určení výše náhrad nákladů (vyzvaných účastníků) spojených s účastí v soutěži (obvykle ovšem pouze jejich částí!), stanovují soutěžní podmínky.

Finanční prostředky, které je nutno vynaložit bezprostředně v souvislosti s konáním řádně vyhlášené soutěže, však nejsou omezeny jen na tyto ceny, odměny a uvedené náhrady, byť činí z celkové částky na soutěž vynaložených prostředků jejich rozhodující část. Vedle těchto finančních prostředků musí být vyhlášovatel soutěže připraven i na vynaložení dalších prostředků s konáním soutěže bezprostředně spojených.

S účastí v soutěži však nejsou vynakládány prostředky pouze klientem, nýbrž i účastníky. Celkové finanční prostředky soutěže tak lze podle toho, kdo prostředky vynakládá, členit do dvou základních skupin, které lze dále členit podle toho, k jakému účelu jsou tyto prostředky vynakládány.

Jak již bylo řečeno výše, finanční prostředky spojené s vyhlášením a průběhem soutěže vynakládá především vyhlášovatel soutěže a z hlediska účelu, pro které tyto prostředky vynakládá, je lze třídit na **finanční prostředky**

- spojené s **přípravou soutěžních podmínek**, zejména s případnou úhradou činnosti zpracovatele soutěžních podmínek, sekretáře soutěže a přezkušovatele soutěžních návrhů; zejména činnost zpracovatele soutěžních návrhů a jejich přezkušovatele bývá (a měla by být v zájmu úspěšnosti soutěže) zadávána renomovaným architektům nebo profesionálním kancelářím,
- spojené s **vyhlášením soutěže**, neboť takové vyhlášení se musí uskutečnit některým z předepsaných způsobů, obvykle uveřejněním v některém odborném periodiku, v některém celostátním nebo regionálním obecném periodiku, popřípadě v Informačním systému o zadávání veřejných zakázek, resp. v Ústředním věstníku EU (možnost využít služeb těchto informačních portálů je dána také soukromým vyhlášovatelům),
- spojené s **vyhlášením výsledků soutěže**, zejména s jejich zveřejněním formou katalogu a/nebo výstavy,
- spojené s **oceněním a odměněním soutěžících**, které činí v souhrnu od 1 % do 2 % předpokládaného rozpočtu předmětu soutěže – díla (k tomu viz níže),
- spojené s **úhradou nákladů porotcům a expertům** za činnost v porotě a pro porotu soutěže,
- spojené s **úhradou nákladů spojených s účastí v soutěži** vyzvaným účastníkům soutěže,
- jako **sankční poplatky**, a to
  - jako **přiměřené odškodné soutěžícím při odvolání soutěže** (podle § 6 odst. 2 SŘ ČKA), jestliže soutěžící podmínky této soutěže již z větší části splnili; tímto ustanovením se má zabránit především neodůvodněnému odvolávání soutěže, která je již ve značně pokročilé fázi jejího průběhu,

- jako **přiměřenou náhradu nákladů vynaložených v souvislosti s účastí v soutěži, byly-li během soutěže vyhlášovatelem změněny soutěžní podmínky** (podle § 7 odst. 10 SŘ ČKA); toto ustanovení má bránit jakýmkoliv změnám ve vyhlášené a běžící soutěži a činit pravidla soutěže stabilními. Nevylučuje ovšem změnu absolutně, neboť dává možnost soutěžícím a vyhlášovateli se na změně podmínek dohodnout - přiměřená náhrada nákladů podle citovaného ustanovení se neposkytuje totiž automaticky, nýbrž výlučně za předpokladu, že soutěžící ze soutěže pro nesouhlas se změnou odstoupí a vyplacení této náhrady si vyžádá,
- jako **smluvní pokuta** za neuzavření smlouvy s vítězem architektonické soutěže, popřípadě s jiným oceněným či odměněným soutěžícím ve lhůtě stanovené soutěžními podmínkami, jsou-li podmínky udělení této smluvní pokuty výslovně uvedeny v podmínkách soutěže.

Za podmínek stanovených SŘ ČKA a soutěžními podmínkami vynakládají své prostředky i soutěžící, a to zejména finanční prostředky

- spojené s **účastí v soutěži samé**; účast na soutěžích není již v současné době myslitelná za podmínek jakéhosi podnikání-nepodnikání, za anonymní prostředky nějakého státního projektového ústavu - účast na soutěžích je pro soutěžící spojena s vynaložením velmi značných nákladů, které i v průměrně rozsáhlých soutěžích dosahují i několika desítek tisíc, přičemž tyto prostředky jsou soutěžící nuceni vložit do zpracování soutěžního úkolu předem, a to v okamžiku, kdy zároveň do soutěže vkládají nejcennější výsledky své tvůrčí individuální práce,
- jako **poplatky spojené s účastí v soutěži**, vázané například na vydávání soutěžních podmínek (podle § 5 odst. 3 SŘ ČKA) nebo jako zálohy na pomůcky a podklady poskytnuté vyhlášovateli soutěže soutěžícím [podle § 7 odst. 4 písm. g)]; tyto zálohy jsou účastníkům soutěže vráceny,
- jako **sankční poplatky**, a to formou smluvní pokuty za neuzavření smlouvy s klientem ve lhůtě stanovené soutěžními podmínkami, jsou-li podmínky udělení této smluvní pokuty výslovně uvedeny v podmínkách soutěže.

Výše cen, odměn a náhrad účelně vynaložených nákladů by měla být vždy přiměřená složitosti řešeného úkolu a rozsahu požadovaného soutěžního řešení. Čím větší složitost, čím větší rozsah, čím podrobnější řešení, tím větší budou prostředky, které klient do soutěže bude muset vložit. Je tedy na klientovi i na jeho poradcích (tvůrcích soutěžních podmínek, technických poradcích, auditorech soutěží a přezkušovateli) a zejména na porotcích a expertech, aby pomohli nalézt vskutku vhodný a účelný rozsah pořádané soutěže, který je nutně vynaloženými náklady srovnatelný s významem řešeného tématu.

Za přiměřenou částku pro ceny a odměny se považuje taková výše souhrnu cen a odměn, která se liší podle charakteru soutěže a činí

- u ideových soutěží, popřípadě prvních kol dvoukolových soutěží **1 %** z výše předpokládaných investičních, popřípadě rozpočtových prostředků určených na provedení předmětu soutěže,
- u projektových soutěží, popřípadě druhých kol dvoukolových soutěží nejméně **1 % až 1,5 %** z výše předpokládaných investičních, popřípadě rozpočtových prostředků určených na provedení předmětu soutěže, nebo **1 % až 2 %** u soutěží jednokolových;

při stanovování výše tohoto souhrnu se vychází z celkové ceny díla a přihlíží se zejména k rozsahu a obtížnosti soutěže a v případě pochybností též k ustanovením Výkonů a honorářů architektů; u urbanistických soutěží se pro stanovení výše první ceny přiměřeně použijí Výkony a honoráře architektů pro obor urbanismus a územní plánování.

Počet cen a odměn a jejich poměr stanoví s přihlédnutím k charakteru soutěže závazně soutěžní podmínky. Ve zvláštním případě, kdy návrhy, které se umístily na oceněných místech, se svojí úrovní významně blíží, může porota čtyřpětinovou většinou hlasů všech řádných členů rozhodnout o jiném rozdělení celkové částky na jednotlivé ceny, popřípadě může při zachování výše celkové částky na ceny udělit na místo dvou, popřípadě tří různých cen dvakrát, popřípadě třikrát tutéž cenu. Celková částka na odměny nepřekročí 50% celkové částky na ceny, přičemž jednotlivá odměna nepřekročí 80% částky stanovené pro třetí cenu.

Rozsah těchto prostředků je jen na první pohled a zdánlivě velký. Budeme-li pro jednoduchost uvažovat, že z celkové výše budoucího plnění (například celkových nákladů na stavbu) je honorář architekta nebo inženýra roven 10% a že z celkového honoráře (100%) představují platby za první dvě výkonové fáze (příprava zakázky a vypracování návrhu stavby) 11%, pak celková částka vyplacená jednomu zpracovateli na honoráři v běžné zakázce představuje přibližně právě ono 1% z celkových nákladů stavby. Ovšem s tím, že tutéž sumu obdrží vyhlášovatel několik návrhů, které mezi sebou může porovnávat a mezi nimi vybírat.

Zvláštním případem jsou soutěže urbanistické, které mají především povahu ideovou. Složitost a rozsáhlost územně plánovací dokumentace prakticky znemožňuje - až na případné výjimky, kdy je pořizována taková dokumentace pouze pro velmi omezené území zóny, bloku a podobně - předkládat v rámci soutěže celistvá řešení zadaného území. Bylo by to dokonce proti smyslu a povaze územně plánovací činnosti samé. Proto je obzvláště důležité, aby vyhlášovatelé urbanistických soutěží k této skutečnosti přihlédli a stanovili dostatečnou výši cen a odměn, které by měly uhradit účastníkům těchto soutěží myšlenky a vykonanou práci. Tím spíše pak, že pořízení územně plánovací dokumentace, jehož součástí je i její zhotovení, je výkonem veřejné správy.

Aby byla podpořena motivace účastníků soutěží umístit se svým řešením co nejlépe, je rozdíl mezi jednotlivými cenami stanoven obvykle jejich vzájemným poměrem, přičemž platí, že první cena představuje zpravidla 50%, druhá cena 30% a třetí cena 20% z celkové částky určené na ceny. Úhrnná částka na odměny pak nesmí překročit 50% částky stanovené na ceny, přičemž jednotlivá odměna nesmí překročit 80% částky stanovené pro třetí cenu.

Ceny udělené v soutěži fyzickým osobám, přesahující částku 10.000,- Kč, se podle § 36 odst. 2 písm. b) zákona č. 586/1992 Sb., o dani z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, snižují o daň z příjmu ve výši 20 %, kterou vyhlášovatel podle zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, odvádí správci daně. Ceny udělené v soutěži právnickým osobám budou podle § 36 odst. 2 písm. b) téhož zákona o dani z příjmů se vyplácet v plné výši a zdaňuje je právnická osoba sama v rámci řádného daňového přiznání.

Součástí soutěžních podmínek může být i ujednání, že s vítězi architektonické, popřípadě urbanistické soutěže bude uzavřena smlouva na realizaci díla (provedení zakázky). Pokud je součástí cen i v tomto případě cena za první místo, lze dohodnout, aby její výše byla odečtena z celkového honoráře za příslušnou výkonovou fázi. Není-li součástí cen i cena za první místo, musí soutěžní podmínky obsahovat klauzuli o vyplacení částky odpovídající výši první ceny a klauzuli o smluvní pokutě ve prospěch soutěžících pro případ, že by budoucí smlouva o dílo nemohla být z naprosto výjimečných důvodů uzavřena.

Obdobně by mělo být pravidelnou součástí soutěžních podmínek i ustanovení o případné smluvní pokutě ve prospěch klienta-vyhlašovatele soutěže, jestliže nemohla být v lhůtě stanovené soutěžními podmínkami budoucí smlouva o dílo uzavřena mezi klientem a vítězem soutěže, popřípadě mezi klientem a oceněnými nebo odměněnými autory (jestliže to znění soutěžních podmínek připouští), z jednoznačného zavinění tohoto vítěze, popřípadě autora řešení oceněného nebo odměněného.

Rozhodnutí o rozdělení cen a o stanovení výše odměn (nebylo-li již součástí soutěžních podmínek) a rozhodnutí o jejich rozdělení je zcela v působnosti poroty. Její rozhodnutí, nebylo-li učiněno v rozporu se závaznými soutěžními podmínkami, nelze (podobně jako rozhodnutí o kvalitě předložených návrhů) zpochybnit.

Porota po posouzení soutěžních návrhů přiznává (v souladu se soutěžními podmínkami) neoceněným, avšak hodnotným návrhům, které přinášejí kvalitní, ba originální, byť i jen dílčí řešení soutěžního úkolu, **odměny**. Ve výjimečných případech, zejména při soutěžích s nízkou účastí anebo při prokazatelném nedostatku návrhů odměnyhodných, může porota kvalifikovanou čtyřpětinovou většinou hlasů řádných členů rozhodnout, že některé z vypsáních odměn neudělí a částky na ně určené nerozdělí nebo rozdělí jiným způsobem. V případě cen může stejným způsobem porota rozhodnout o jiném rozdělení cen, avšak při zachování celkové částky na ceny určené. Toto své rozhodnutí musí ovšem porota pro jeho výjimečnou povahu velmi podrobně zdůvodnit do protokolu.

Zvláštní postavení poroty při hodnocení, oceňování a odměňování soutěžních návrhů jí zmocňuje odměnit **zvláštní odměnou** návrhy dávající obzvláště pozoruhodné podněty, které však porušily podmínky, popřípadě požadavky stanovené vypsáním a byly proto vyloučeny ze soutěže. Může tak ovšem učinit až po stanovení pořadí, avšak před přiznáním cen a odměn. Protože se jedná o mimořádné rozhodnutí poroty, musí být odhlasováno kvalifikovanou dvoutřetinovou většinou hlasů řádných členů poroty.

Významnou položku v prostředcích vynakládaných vyhlášovatelem soutěže představují platby za činnost porotců a přizvaných expertů (odborných poradců, znalců). Vzhledem k významu porotců a znalců pro zdárný průběh soutěže se doporučuje oceňovat jejich činnost (obvykle s použitím Výkonů a honorářů architektů a urbanistů) jako výkon vysoce až velmi vysoce kvalifikovaný. Toto ocenění ostatně jen zdůrazňuje význam a odpovědnost poroty pro úspěšný průběh soutěže.

* * * * *

A závěrem několik základních rad vyhlásovatelům soutěží

Než se odhodláte k vyhlášení soutěže, dovolte několik základních rad:

- důkladně rozvažte Vaše představy, zvažte svoje potřeby a zájmy a pokuste se pro sebe co nejpřesněji definovat, o co usilujete,
- zvažte, co je cílem Vámi vyhlásované soutěže - zda získat nápady a využít je pro další zpřesňování Vašich představ a záměrů, pak doporučujeme soutěž ideovou, nebo zda získat již budoucího uskutečnitel Vaší zakázky, pak doporučujeme soutěž projektovou; každá z těchto soutěží má zcela jiné náležitosti řešení, jinou podrobnost, jiné dokumenty,
- ke zpracování soutěžních podmínek vyhledejte zkušené odborníky (znalce), kteří Vám pomohou s formulacemi, které co nejpřesněji vystihnou Váš záměr a tak nejlépe napomohou celkovému úspěchu soutěže,
- vyhledejte a jmenujte do poroty vskutku zkušené, zodpovědné a nezávislé architektky nebo urbanisty, neboť to bude právě porota, která povede Vaším jménem v průběhu soutěže dialog se zúčastněnými architektky a urbanisty; ona Vám pomůže zpřesnit obsah a formu soutěžních podmínek a pomůže Vám vybrat to nejkvalitnější řešení,
- pro operativnost rozhodování poroty Vám doporučujeme omezit počet členů na míru co nejmenší, nejlépe pět až sedm; budete-li se potýkat s technickými či jinými problémy, může si porota přizvat příslušné znalce,
- neukládejte v soutěžních podmínkách zbytečně mnoho závazných podmínek řešení (ať formálních, nebo obsahových), neboť příliš detailní a příliš zavazující soutěžní podmínky brání architektům a urbanistům ve skutečně tvůrčím svobodném přístupu k řešení a porotě zároveň příliš zužují prostor pro co nejdopovědnější posouzení navržených řešení - pamatujte totiž, že soutěžní podmínky jsou nabídkou smlouvy, kterou jste jejich vyhlášením vázáni (a ve Vašem zastoupení porota) a jimiž jsou stejně vázáni i účastníci soutěže; nedodržení podmínek je důvodem pro vyloučení soutěžního návrhu z posuzování,
- uvažte Vaše finanční možnosti a přizpůsobte jim rozsah soutěže; vezte ale, že soutěž Vaše prostředky šetří (a nemrhá) - dobře připravený projekt, jemuž jste věnovali náležitý čas a náležitou pozornost, ušetří Vaše prostředky tam, kde se vskutku ušetřit dají: u stavebního díla kvalitním dispozičním, tvarovým a technologickým a materiálovým řešením na realizaci stavby samé, u díla urbanistického správným odhadem vhodných a nevhodných rozvojových aktivit a míst Vašeho města, šetřícím Vaše rozpočtové prostředky i investiční prostředky Vašich občanů.

DOBŘE VYPSANÁ A REALIZOVANÁ SOUTĚŽ NENÍ JEN PŘÍNOSEM PRO ZADAVATELE, ALE JE PŘÍNOSEM I NÁM OSTATNÍM A ZADAVATELOVOU REKLAMOU, JSOU-LI JEJÍ VÝSLEDKY PŘEDSTAVENY ŠIROKÉ ODBORNÉ I LAICKÉ VEŘEJNOSTI.